

מראי מקומות - יומא

נה:

מעות של איסור והיתר, ומנין שתועיל הברירה לקבוע מהו האיסור ומהו ההיתר. והתוספות בתמורה (ל) הוסיפו להקשות, שאם כן בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך על ברירה, ויקח כשיעור האיסור והשאר יהיו מותרים. ותירצו התוספות שם, שכלל גדול יש בדין זה, ש'כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואחר כך נתערב בהיתר, לא סמכינן אברירה, כיון שתערובתו היה באיסור, אבל הני תערובתו בהיתר, כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו, ולאחר התערובת נולד האיסור, אז סמכינן אברירה'.

אבל התוספות הרא"ש כאן חולק על זה, וכתב 'ואף על פי שהיו מעורבים יחד קודם שנעשה איסור, מכל מקום השתא מיהא מעורבין הן'. גם הריטב"א חלק על תירוץ זה. ועל כן תירצו, שמדובר בהתנה מתחלה שאם ימות האחד יהיו המעות שישליך לים המלח קדושים בעבורו ולא יהו קדושים לצורך האחה, וכן כתבו בתוספות ישנים כאן.

ובביאור דברי התוספות בתמורה, כתב החתם סופר (שו"ת או"ח סי' קכ"ט) שרבים וטובים כבר נשתבשו הם, וסוברים שאם נודע האיסור אחר שנתערב שייך ברירה, ושבוש הוא זה, וביאר בכוונת התוספות, שכל שמעולם לא נודע הדבר, כגון שנים שקנו או ירשו חביות של יין, ואחד מהם המיר או ניסך את חלקו, בזה אומרים יחלוקו והוברר הדבר למפרע דקמי שמיא גליא שזה היה חלקו של זה מימות עולם, ואינו יכול לאסור חלק חבירו. אבל אם היה לזה יין ולזה יין, ושפכו לחבית אחת, ושוב ניסך זה את חלקו בכל מקום שהוא, לא נאמר יחלוקו ונאמר הוברר למפרע שזה חלקו, כי מי הנביא שהגיד זה שנזדמן חלקו, ועיין שם שכתב לפקפק במשל זה מטעם אחר, אבל הסכים עם עיקר ביאור הדברים.

ה. שאני עתיד להפריש

הקשה הרשב"א בחולין (סוף י"ד), שאם לא אמר לצפוני או לדרומו, נמצא שאין שיריה ניכרין, ובתרומה צריך להיות שיריה ניכרין. ותירץ בשם הרמב"ן, שלמאן דאמר יש ברירה, מועיל באומר שאני עתיד להפריש, לפי שכשמפרישו לאחר זמן הוברר הדבר למפרע שעל מה שהפריש חל המעשה, ושיריה ניכרין למפרע, אף שלא היו ניכרין בשעת קריאה ובשעת שתיה, ומה שצריך לומר 'לצפוני או לדרומו', היינו רק בקורא לה שם מעתה.

א. לית ליה כתיבה דתנן רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד וכו'

כתב השפת אמת, שלכאורה משמע, שלחכמים הסומכין על כתיבה, היו כותבים על הכנין א' וב'. אולם כתב, שמסקנת הגמרא (להלן נו) שיש היכר ביניהם, שזה מרובה וזה מועט, זה לבן וזה אדום, ולא חשו שלא יכיר בהם הכהן גדול.

ב. גזרה משום חטאת שמתו בעליה

פירש רש"י, שמא מת אחד מן הבעלים שנתנו מעות בשופה, וכיון שיש בהן חטאות, הרי הם מעות חטאת שמתו בעליה, שהולכות לים המלח, ונמצאו מעורבות עם הכשרות, ופוסלות אותן, וזהו שאמרו 'מפני התערובת'. והקשה השיח יצחק, לפי דברי התוספות בעמוד א', שכל אשה היתה צוררת מעותיה לעצמה, ולפי מה שסברו עתה שלרבי יהודה מועילה כתיבה, אם כן שיתקנו שכל אחת תכתוב שמה על צרור כספה, ואם תמות אחת מהן, ישליכו צרורה לים המלח. ותירץ, שלא הטריחו את הציבור כל כך, אלא אמרו שהכל יתנו את מעותיהן לכהן (שהרי יש גם לחוש לב' נשים ששמותיהן שוות, ואחת מהן תמות ולא נדע מי מהם מתה).

ג. בחזקת שהוא קיים

בגמרא בגיטין (כח:) מבואר, שצריך להגיע לחזקה, שאם לא כן, יש לחוש לאיסור חולין בעזרה. והקשו התוספות שם, מדוע יש חשש חולין בעזרה, הרי חטאת העוף בא על הספק. ותירצו, שזהו רק כשהבעלים עצמם מביאים מספק, אבל על ידי שליח אין להביא חולין לעזרה מספק. וביאר האור גדול (על המשניות בפ"ג דגיטין) בכוונתם, שלגבי האדם עצמו יש לומר שיעשה ספק חטא כדי שתהא לו ודאי זכות, מה שאין כן על ידי שליח שהוא אחר, אין אומרים לאדם חטא מספק כדי שיזכה חבירו. והקשה, מדוע על הכהנים עצמם אין אומרים כן, שלא יחטאו בספק כדי לזכות הישראל. ותירץ, שלהצד שהוא חייב להביא הקרבן, אם כן גם הכהנים מוזהרים להביא הקרבן, וכשם שהוא יכול לחטוא כדי לזכות עצמו, כך גם הכהן מוטל עליו לעשות חובתו ולחטוא כדי לזכות את המקריב.

ד. ונברור ארבעה זוזי ונשדי במיא

תמהו הראשונים, כיצד שייך בזה ברירה, והרי מעורבין כאן